

քը պահելու համար եթէ հար է, ու անորմէ մասնաւոր տեղեկութիւններ ընդունելու առ սոսկ կալի եղեւնագործութեանը վրայօք . որն որ ան շուշտ պանդուկապետը ու միւս յոյները կողոպտելու մտօք եղած է, կարծելով որ վրանին ստակ կայ :

Քաղաքիս կառավարութիւնը խնդրէ հարկաւոր միջոցները գործքի դրաւ, առ մարդասպանները ձեռք ձգելու համար, ու կըհաստատեն թէ արդէն երկու հոգիին անունը իմացիր է հաւատարմ տեղեկութիւններով:

ԱՐՏԱՐԻՆ ԽԱՐԻՔԻ ՀՈՒՆՏԱՆ

Հասցի կոմս Նոյնտայի նախորդ թաղաւորը յանկարծահաւ կաթնաձով մը մեւեր է Պէրլինու մէջ: Այլ լինում է, Նոյնտայի յիշեալ թաղաւորը 1772 օգոստոս 12ին ծնած է. 1840 սեպտեմբեր 20ին հրաժարուեցաւ թաղաւորական ամբաստան. 1837ին այրի մնաց, ուրիշ վրիճէմքին իր կողակիցը մեռնելով, որ հիմակուան Բրուսիայի թաղաւորին հօրաքայրէն էր. 1841ին Ուլլըրմոնթի Հանրիէթ կոմսուհիին հետ ամուսնացաւ. որուն կտակաւ ձգեր է, կըսեն, հիմակ իր չափազանց հարստութեան կէսը:

ՍՊԱՆԻՆ

Անակնկալ դիպեալով մը մօտիւ Օլըպկային նախադահլութեամբ եղած խորհրդարանը աւրուելէն ետքը, Վեհափառ Թագուհիին հրամանովը նոր խորհրդարան մը հաստատուեցաւ, որոնց անդամները հետեւեալներն են:

Սօսիւ Կոնստանտին Պրալովն՝ նախագահ, ու արտաքին գործոց պաշտօնատար անուանեցաւ:

Սօսիւ Մէյանսը՝ արդարութեան պաշտօնատար:

Օգոստին Մաղարէտօն՝ պատերազմի պաշտօնատար:

Սօսիւ Բորիլովն՝ ծովային զօրութեանց պաշտօնատար: ու Բէնաֆօրիտաի մարքէզը՝ ներքին գործոց պաշտօնատար ընտրուեցաւ:

Տակաւին եկամտից համար նոր պաշտօնատար չգրուեցաւ:

Երեւանի ուսմանըները իր տղին պէս մտացիներուն վրայ, այսու ամենայնիւ չկրցաւ արգիլել Վաղնիսի համար որոշուած ժամանակին մէկ մասին յօգուտ Լազիկտէսին դառնալը: Այնպէս երկուստեք Վաղնիսը հրաման առաւ իր սիրելի ուսմանը անխտիր հետեւիլ, ու բժշկականութիւնը ձգեց: 1599 ին Վաղնիսը եղաւ չափաբերական ուսմանը դաստառ փատուաի համալսարանը, բայց ոչ խաղաղութեամբ ոչ ալ երկար ատեն վայելեց այս օգտակար աշխատութեան օրերը որ այսպիսի պաշտօն մը կըթուէր իրեն երաշխաւորել: Երդէն բաւական գիտեր գտեր էր բազմաթիւ թշնամիներ իր վրայ հանելու համար անոնց մէջ որ սորվեցներու ոճերուն մէջ ամէն նորութիւն կըմերժէն: Վասնորքէն էր վար ինկող մարմնոց շարժման երազութեան օրէնքը, արտագութեան հաւաստութիւնը որ կըտպաւորվի ծանրութենէն բոլոր նիւթական գոյացութիւններուն վրայ. և այլ ուրիշ շատ բնաբանական ճշմարտութիւններ որոնց վրայօք Լոբնատուէլ ամենեւին խօսած է: Վաղնիսին թշնամիները անանկ զօրացան որ բռնադատուեցաւ Բիւզանդիայէն ու տպաստանիլ Վիտրենցա, ուր կըբնակէր ան ատեն իր հայրը: Եղեւաւ միտ պաշտպաններ օգնութիւն հասան իրեն, ինքն ալ իր

—Վաղնիսի կառավարութեան՝ Սպանիոյ դէպքան Պրէստի կոմսը, նոյեմբեր 26ին հասաւ Սառլիտ, ու քանի մը օրէն ետքը Վեհափառ Թագուհիին ներկայանալով, գաղղիացեաց Թագաւորին յայտարարական գիրքը մատոյց անոր, ու հետեւեալ կերպիւ խօսեցաւ գաղղիարէն լեզուով:

ՏԻՒԼԻՆ

«Իմ օգոստափառ Տէրս Թագաւորը՝ ձեր Վեհափառութեանը վրայ խիստ մօտեմական սէր ունենալով, ու ցանկալով բարեկամական կապակցութիւններ հաստատել ձեր հետը, բարեհաճեցաւ ընտրել զեւ թարգման ըլլալու համար՝ իրեն առ զգացողութեանցը, ու միանգամայն արտաքայ կարգի դեսպան կարգեց. ուստի կը յուսամ արժանի ըլլալ առ երեւելի պատուոյն: Վաղղիան ու Սպանիան բնական կապակցութիւններով միաւորեալ են. որոնց հաստատութեանէն երկուքն ալ մի և նոյն օգուտը պիտ' որ քաղեն: Այնք բարեբաղդութիւն պիտի սեպեմ ինձի, թէ որ կարողանամ նպաստաւոր մատոյց ըլլալ առ գործոյն, ու արժանի ըլլալ ձեր Վեհափառութեան մարդասիրական շնորհացը»:

Սպանիոյ Թագուհին ևս հետեւեալ կերպիւ պատասխանեց գաղղիարէն լեզուով:

«Այն շնորհակալութեամբ կընդունիմ յայտարարական գիրքը որ կըմատուցանէք ինձի՝ իմ օգոստափառ աղբակնիս, գաղղիացեաց Վեհափառ Թագաւորին կողմէն: Կը յուսամ որ ասկէ ետքը առ երկու տերութեանց օգտին վերաբերեալ գործքերը միշտ միաւորեալ պիտ' որ մնան ան արժանաւորութեամբ, որ երկուքին ալ կըպատշաճի: Զեր բարձր հանձնարարութիւնը և աղեւտական վարմունքը որ ուրիշ շատ անգամ ալ գործքի դրած էք, աներկբայ ապացոյց մըն է, որ այսուհետեւ ալ տալի անկեղծ միաբանութիւն պիտ' որ ըլլայ առ երկու տերութեանց մէջ»:

ՔԱՆԱՔԱՆ ԽԱՐԻՔԻ

Օ. Վիւնիս, 24 Վեհափառ:

Կիրակի իրիկունը քաղաքիս ամրոյններուն թնդանութիւնը երկուշաբթի օրուան Բուրլան Պայրամի

գիտնաւոր աշխատութիւններէն չի գաղթեցաւ, և շուտով չափաբերութեան ուրիշ դաստառութիւն մը ձեռք ձգեց փատուայի համալսարանին մէջ: Զոն Վեհափառ օրէնաց պաշտպանութեամբ, կրցաւ Վաղնիս փիլիսոփայութեան պարապիլ աւելի ապահովութեամբ: Իր պարաւորութիւնը հաստուցանելու համար իր պաշտպաններուն ու զինքը պաշտօնի վրայ հանող տէրութեանը, նոր մեքենաներ հնարեց ու շինել տուաւ, շատ ճառեր շարադրեց, գտաւ Համեմատութեան կարկինը որ ինքը աւանանց Վարկին զննորական, վասն զի յատկապէս ճարտարամարտներուն համար հնարեր էր, որոնց համար գրեր էր նաեւ պատնէշներ շինելու վրայ ճառ մը:

Վեհափառութեան տակը դաստառութեան ինչպէս և ուրիշ պաշտօններն ալ ժամանակաւոր էին: Վաղնիսին պաշտօնին ժամանակը լրմնաւորն պէս ծերակոյտը նորէն տուաւ անոր այն պաշտօնը իր թոշակը եւելցնելով: Եւս բարեկամութեան նոր նշանին փոխարէնը Վաղնիսը առջինին պէս վճարեց երեւելի գիտերով ու մտաւորական գործոց արտադրութեամբ: Եւս թոշակաւոր Վաղնիսին համար պիտի փառաւորը եղաւ և ամէնէն երջանիկը իր կենացը մէջ: Վասն հետագի-

տօնախմբութիւնը աւետեցին. որն որ սովորական հանգէսով ու բարեկարգութեամբ կատարուեցաւ:

—Չորեքշաբթի կէս օրէն ետքը Եւսիս Վաղնիսը ըսուած յունաց Թագը հրկիզութիւն մը պատահեցաւ, բայց բարեբաղդաբար ժամանակին հարկաւոր եղած օգնութիւնը հասցունելով կրակը մարեցին, աւանց մեծ վնաս մը պատահեցաւ:

—Վաղղիայ կառավարութեան զօրակէթը Վրէթը ըսուած, անցած շաբաթ Եւսինը դնաց, ուր տեղ կըգտնուի Վրէթ: Երկուք ծովապետը:

—Վաղնիսը կըգրէն թէ Վրէթ անուն պատերազմական պրիքը, ու մէկ ուրիշ շաբաթ մը առ կողմերը գալու են Վաղղիայ արեւելեան նաւատորմի զին թիւը աւելցնելու համար:

—Վաղնիսը կար որ հիւսիսային հողմը շարունակ ու հանդարտ փչելով չոր ու պայծառ եղանակներ կընէր. բայց երեկուանէն ի վեր հարաւային հողմը ու անձրևները սկսեցին. որոնց մեծ հարկաւորութիւն ունէին երկրագործները:

Ճառնալ տէ Տէպա ըսուած գաղղիարէն օրագրոյն մէջ հետեւեալ յօդուածը կըկարդանք:

«Այն մասիս Վեհափառ Վեհափառութեան, որն որ Եւսինը փաշային տեղը Եւսինը Թագաւորութեան բարձրագոյն ժողովոյն նախագահ անուանեցաւ, Սատուի պատուաւոր դերդաստանէ մըն է: Դասմանակալ զննորական պաշտօնի մէջ էր, ու Ֆեթիսի սյանքն յաղթող տիրողը 1828ին ուսուց հետ պատուաւոր ատենը ստացաւ, երեւելի քաջագործութիւն մը ընելուն համար: Եւսին մը Թագաւորական պաշտօնի զխաւոր պաշտօնատարն էր, ետքը Եւսինը նախագահ (փոքր Եւսիոյ մէջ) կառավարիչ եղաւ: 1834ին Վեհափառ դեսպան էր, ու 1838 փաղիղու, ուր տեղ ինչուան 1839 մնաց: Սուլթան Սահմուտին մեռնելէն ետքը Կոստանդնուպօլիս կանչուեցաւ, ու աւուտուրի վերադառնալով իրեն յանձնուեցաւ: Եւսինը Թագաւորութեան բարձրագոյն ժողովը՝ Վեհափառ Վեհափառ փաշային մարդասիրական ջանքով միայն կարող եղաւ քառասունչորս զգուշութեան կարգադրութիւնը հաստատել, ու մահաւորաբար ջնջել օսմանեան տէրութեանը մէջէն: Եւսինը

ու ամէնէն առաջ ինքը գործածեց, երկնային երեւոյթները յայտնուեցան, պէտք եղաւ մասնաւոր շրջաբերական գրուած մը ամենուն ծանուցանելու համար վանք: Վաղնիսը այս գրաւորական գործքը հրատարակեց Եւսինային պատգամաւոր անունով: Եւսինը արբանեակները, Եւսինային մանեակը, մարդանկերուն բուն ձեւը և անոնց թաւալման շարժումը իրենց առանցքին վրայ, արեգական թաւալման շարժումը՝ հետեւեցնելով իր բիծերուն երեւոյթներէն ու պարբերական շրջաններէն ևս: Եւսինը մէկմէկու ևս հրատարակուած հրաշալիքները ապշեցուցին Վաղնիսին թշնամիները, ամէնը մէկտեղ միաբանեցան ամէն ուժերին միացնելու, ու մինչև ան ատենը բանեցուցանեցին աւելի ազգուն ընդդիմութիւններուն հնարք վնասելու: Վաղնիսին այս զգուշութիւններուն մէջ որ կըլլատնէին իր ժամանակն ու մտադրութիւնը, իր պաշտօնին պայմանաբար լրմնացաւ, բայց այս անգամ Վեհափառ ծերակոյտը ոչ միայն նորէն տուաւ անոր պաշտօնը, այլ նաեւ տնտեսով որ աւանակ արժանապէս իր պարտաւորութիւնը կըհաստուցանէ իշխանութիւն տուաւ բանեցնելու այն պաշտօնը մինչև իր մահը, և իր թոշակն ալ եւսապատիկ աւելցուց: Եւսինը

Այս Գեթի վաղան հիմնական Սոցիալիստական քրոջը հետ 1840 թ. ամենամեծը, ու Անգլիոյ փառաշին հետ միասին կառավարութեան պաշտօնատարաց ժողովին ելաւ :

Գեթի վաղան խիստ անձնանուէր է Վեհափառ Սոցիալիստական ու իր հայրենեայը : Այդէ կը ճանչնայ Աւրոստիան, ու նոր բարեկարգութեան կողմնապահ է . այլև շատ հաշակաւոր է իր բարեարտութեան ու արդարաւորութեան համար : Աւստի աւելորդ պաշտօնատարաց ժողովին մէջ մտնալը, ճաշկատանի բարեկարգութեան ալ աւելի ծաղիկուն նշան մըն է :

—Օրագրերէն ու մէջ կը կարգացուի . ահա զորոք ուր կի նամակները կը ծանուցանեն թէ, մօտիւ Վալիւրին, (հղապրել Վալիւրին զօրապետին, որ յունաց վերջի ապստամբութեանը աւաշնորդ հղաւ,) շատնայմէ յիշեալ մայրաքաղաքը կը բնակէր . ու որ բան ժամանակ որ պարկեշտութեամբ կը վարուէր, ու քաղաքականութեան վերաբերեալ գործերու չէր խառնուէր, ամենեւին բան մը ըսող չկար իրեն : Բայց երբոր կառավարութիւնը խմացաւ թէ, աս երկրաստորդ պարծանքը կը դուրս իր հոգեւրդ գործը, ու անոր քաղաքական վարմունքին մեծ արժանաւորութիւն կը նմայէր, հրաման եղաւ որ իսկոյն Ուսիսիայի սահմանէն դուրս ելլէ ու մէյ մին ալ ոտք չկոխէ հոն :

—Մօտիւ Գեթի ըստաւ օրագրին համեմատ կալիւթայի մօտին եկամուտը 1831էն ինչուան 1832, 1,549,000 Փրանք է եղեր . իսկ 1842էն ինչուան 1843, 6,672,000 Փրանքի հասեր է :

—Վալիւրիայի Միացեալ Նահանգաց մէջ հիմնական հիմնայ 840 օրագիր կը հրատարակուի . որոնց մէջ 285 հատը Նիւ Եորքը կը տպուի :

—Լոնտոնի բնակիչներուն օրէ օր վարմանալի կերպով շատնալուն վրայ տեղեկութիւն մը տալու համար, արժան կը համարինք ծանուցանել թէ, կառավարութեան կողմէն եղած զուլաւոր քննութեանը համեմատ, 1829էն ի վեր քառասունը հինգ հազար նոր տուն շինուել է, որոնց համար եօթ հարուր յիսուն ճամբայ ու նոր հրապարակ հաստաւ տուեր է : Այս նոր շինուածքներուն ու ճամբաներուն

բաժնով մոկեալ թիւը 110 հազար անգղիական մղոն ընդարձակութեան կը հասնի : Մայրաքաղաքին ու անոր արտադրանքներուն այսքան զարմանալի ընդարձակութեանը պատճառով, քաղաքական պահպանութեան վերաբերեալ պաշտօնատարներուն թիւը աւելցաւ 150 հոգիի չափ :

—Վենետիկը կը գրեն . «Վենետիկ շաբաթ Լիւսիսի ճամբուն կառավարիչը հրդեհները մարելու համար նոր գիւտի մը փորձը ըրաւ, որ խիստ աղէկ յաջողեցաւ : Վիկա հնարողը մօտիւ Տիէթրիչ տը Օրէց անունով մէկն է . որ արդէն յայտարարական հրովարտակ մըն ալ ընդունած է ծովու ջուրին անուշգրեւելուն հնարը գտնալուն համար, որով հարկ եղած առեւնը կարող է մէկը խմել : Վերջիւ եալ հրդեհ մարելու գիւտը փոշի մըն է, որ կընայ մարդ չոր ջրէն սլորած նիւթին վրայ, կամ ջուրի մէջ խառնել ու կրակի սովորական ջրհաններով (թուլուցալ) գործածել : Առեւած յարգի (սաման) կոյտի մը վրայ աս փոշիէն ցանցին ու խիզն մարեցաւ : Տրով խառնած կերպն ալ տախտակի քերթուներու (եօնդա) վրայ փորձուցաւ, որ մէկուկէս գրկաչափ բարձրութեամբ դիպած էր : Այս փոշիին բաղադրութիւնը շատ աժան գնով կը լայ : Լիւսիսիային ճամբուն կառավարիչը որոշեց աս գիւտը բանեցնել, որ արդարեւ խիստ օգտակար է երկաթի ճամբաներուն, ուրաւը կընայ խիստ դիւրութեամբ կը բնակի, ու շատ անգամ կը լայ որ ջուր չգտնուիր շուտով կընայ մարելու : Աւստի աս փոշիին այսքան օգտուող տեսնելով շոգեկապերուն վերակացուները ասկէց ետքը անշուշտ հետեւին պիտի կրեն միշտ նոյն փոշիին, որ հարկաւոր եղած ժամանակը կարող ըլլան շուտով գործքի դնել :

—Վենետիկի շրջանակէն ան դին ամիսներով տեղը ցորեկը, անշուշտ սաստիկ զարմացում կուտայ ան մարդոց որ իրենց պզտիկութենէն սովորած են քսանը չորս ժամու մէջ փոփոխակի տեսնել ցորեկը ու գիշերը : Այդպէս նաւապետը, զէպ ի հիւսիսային բեւեռը ըրած ճամբորդութեանը մէջ, աս բանիս վրայք ասանկ կընտրէ : «Չեմ կընար իմացունել արտաքոյ կարգի զգացումը, որ կը պատահի մարդու ցորեկան մշտաւ լուսաւորութենէն, որն որ երբեք չվերջանար : Այդ բերանը անկարելի եղաւ մեղի արեւացոյցին վրայ կանոնաւորել մեր ժամանակը, ու քնանալ երբ կը տեսնէինք որ արեւ միշտ երկինքին երեսը պայծառ կը փայլէր ու գիշերը բնաւ չէր

մօտենար : Այս կերպով շատ ժամանակ արթուն կանցընէինք ու չէինք կընար ննջել : Թէպէտ շատ հարկաւոր էր մեղի քունը, վասն զի ծովը միշտ խռովուած ըլլալով, կը բռնադատուէինք շարունակ աղմուկի ու շարժման մէջ ըլլալ, ու մեր պահպանութեանը համար անդադար ջանքով կաշխատէինք : Արջապէս սկսանք ան կողմերու թռչուններուն հետեւիլ, որոնք կանոնաւորապէս որոշուած ժամանակ մը կը բնանային : Այսինքն կեղծեալ գիշեր մը հաստատուեցինք մեզի :

Հան մը խորամանկութիւնը :

Ժուռաւոր տը Լա Մօլ ըստաւ օրագրին մէջ հետեւեալ յօդուածը կը պատմուի :

«Մարդուն մէկը Լանկէսի (Վալիւրի) կողմերէն, Արէյ քաղաքը երթալով հետը մէկ շուն մը տարաւ, որն որ կը ցանկար երմէ հեռացնել . բայց ոչ ծախել կուզէր, ոչ խղճել և ոչ մեղցնել, ուստի միտքը դրաւ որ Արէյի ճամբաներուն մէջ մղորեցնէ : Հունը որ իր ըրած գգուններուն ու տիրապիտան վարմունքին փոխարէն սպասուելիք ու յանդիմանութիւն միայն կը լսէր, գիտես թէ իր տիրոջ միտքը իմացաւ, քովէն ամենեւին չգտուեցաւ, ու չուզէր թողուլ զինքը բոլորէ մըն ալ : Իրիկուան դէմ տէրը իր բնակարանը դառնալով, խիստ սրգողեցաւ իր շանը հաւատարմութեանը վրայ, ու բարձր ձայնով սաստիկ սպաննացաւ անոր, ըսելով թէ վաղը ես քեզ ուղիս չուղիս պիտի կորսնցունամ, ետքը իր սենեակը ելաւ ու պառկեցաւ : Լուսեալ առտուն աս մարդը խիստ զարմացաւ մնաց, տեսնելով որ իր գուրպաններուն մէկը, ու բաճկոնը (եղէկ) չկային : Հարցուց պանդոկապետին ու ան ալ պատասխան տուաւ թէ բնաւ մէկը գողցած պիտի չըլլայ իր հագուստները, վասն զի պանդոկին մէջ օտար մարդ մը չկար, ուստի սկսան հաղարուակէ կասկածներ ընել . վերջապէս տեսան տանը մէկ կողմը, որ շունը առջի գիշերը խիստ յանդիմանութիւններ լսելով, իր տիրոջ գուրպակին ու բաճկոնին վրայ կ'ընկեր պառկէր : Իսկոյն կենդանին աս վարպետութեամբ արգիլել ուզէր իր տիրոջ, որ դռնէն դուրս չելլէ առանց զինքը հետը առնելու : Օտարմանալով տէրը իր շանը ճարտարամտութեանը վրայ, սկսաւ շոյել ու սիրել զանիկա ու ետ կեցաւ անիկէ ետեւ անորմէ զատուելու գիտաւորութենէն :

Ըստի Վենետիկու տէրութիւնը արժանաւոր պաշտպան կը ցուցունէր զինքը այսպիսի մարդու մը ծակատաղին . բայց գիտութեանց գծադրութենէն՝ Վոսկանաի մեծ դուքսը անոր հայրենեաց երկրին անունով կանչեց զանի իր քովը : Վալիւրիոս գնաց, ու ձգեց Փատուայու սպասարկութիւնը գնելու համար զինքը մէկ արքունիքի մը բանասրկութիւններուն ու եկեղեցական իշխանութեան պատճոյ վտանգներուն մէջ : Վեո իր տարիքին յիսունը չէր հասեր, իր զօրաւոր բնական կազմուածքը երկար կեանք մը կընտեստանար իրեն . բայց Վիորէնցա հասնելուն պէս, կընայ ըստ իր թէ գիտութիւնները զանի կորսնցուցին . բոլոր իր մնացած կեանքը (28 տարի . բայց ինչ տարիներ ասանկ մէկ մտահարուած մարդու մը) բոլոր այս անկողնի ժամանակը անցաւ անպտուղ վիճաբանութեամբ մը ու հաւանքներով որ պիտի հզօր պաշտպանները չիկրցին հեռացնել անիկէ : Փատուաէն ելլելէ քիչ մը ետքը տարին զինքը Հոմ, հարկ եղաւ որ փիլիսոփայ եկեղեցական ատենանին առջը ուրանայ գիտութեան և փորձաւորութեան բոլոր ճշմարտութիւնները, ու իր ուրանալն ալ բոլոր իր գրեւածոցը մէջ գրուի . Վերմանիայու գիտնականներուն հետ ունեցած իր

թղթակցութիւնն ալ արգիլուեցաւ : Բայց ճշմարտութիւնը ամենեւին իր ունեցած իշխանութիւնը չիկորսնցուցուց Վալիւրիոսին հոգեւրդ վրայ : Այս գիւտերը Էսկընդընէրու համար այն գիւտերուն վրայ որ իրեն կը յանդիմանէին հրատարակելուն համար, սկսեց նորէն աչքէ անցնել իր գրեւածները, կատարելագործելու և հաստատելու առաւել ապացուցական փորձերով Վոսկանիկոսի աստղաբանական դրութիւնը և այլն : Վիկակ էր գրգռել մը Սրբաքննութեան ատենանը և վերջապէս ինկաւ անոր ձեռքը : 1634ին Վալիւրիոսը, որ անտեսնել եօթանասուն տարեկան ու հիւանդոտ էր, երկրորդ անգամ տարին Հոմ ու վճարա դատապարտեցին բանտարկեալ մնալ երկար ատեն առանց պայման դնելու . իրեն պաշտպաններուն ձեռքէն եկածը այսչափ եղաւ որ անոր գերութիւնը մեղմացուցին : Բայց իր աւուղութեան վիճակը սաստիկ վատթարացեր էր . ու երբոր 74 տարեկան եղաւ, կուրացաւ : Թէեւ իր մարմնոյն նիւթական գործարանները կը կորսուէին, բայց միտքը ամենեւին իր զօրութիւնը ու գեղեցկութիւնները չէր կորսնցուցներ : 1642 յունվարի 9ին յամր տենդ մը վերջացուց իր կեանքը ու վիշտերը : Վիորէնցան մահաբաժան մը կանգնել հրամայեց անոր

յիշատակին համար : 19 երրորդ դարուն սկիզբները Վալիւրիոսին շինած գիւրքերը դեռ արգիլուած գիւրքերուն կարգն էին, թէեւ իր վարդապետութիւնները ընդհանրապէս ընդունուած էին ու յայանապէս կը դաւանէին այն գիւրքերուն մէջ որ Վալիւրիոսի գրեւածները անարգել կուտային կարգացողներուն ձեռքը : Վալիւրիոսը դուցէ կընայ զրուիր այն մարդոց թուոյն մէջ որ բնութիւնը զարգաւորած է իր պինտ ծանրաբան պարգէններով : Իր գրած գրքերուն ցուցակը բոլոր իր գրածներուն նայելով այնչափ երկար չէ . և հիմակ ալ հետազոտութիւն չեն ընեն այն գրոց մէջ բայց միայն գիտութեանց պատմութեանը համար . բոլոր օգտակար ճշմարտութիւնները որ կը պարունակեն անոնք ամենուն բերանը ու գրքերուն մէջ կը պարտաւորեն և օգուտ կը քաղեն անիկէ իբր ցորեկուան լուսէն, առանց մտածելու անոր ծագած արգիւրդ :

Թարգմանեալ ի գաղղիականէ

ԱՄԵՒՏՐԱՆԱՆ ԷՄԻՐԱՏ

ԼՆԳՂԻՆ

Լիվերբուլ , 27 Վեյեմբեր :

Բամպակ : Գրեթե մի և նոյն վիճակի մէջ է , ու գիներուն նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ : Ըս շաբաթ ամէն տեսակ բամպակներէն , 24,710 պալեա ծախւեցաւ . ու գուրսերէն ընդ ամէնը՝ 17,703 պալեա եկաւ :

ԳԼԳԼԻՆ

Սարսիլա , 9 Վեկտեմբեր :

Բամպակ : Երեւոյնքը աղէկ է ու գիները պէտք է որ ալ աւելի բարձրնան , որովհետեւ Լմերիգայի Միացեալ Կահանգաց արժանահաւատ լուրերուն նայելով , աս տարուան հունձը հազիւ թէ 1 միլիոն 800 հազար պալեայի կը հասնի : Հալլը ևս , թէ պէտեւ շատ գործառնութիւն չէ եղեր , բայց գինը ըր հաստատ կը մնան եղեր : Իզմիրու տեսակներէն 30 պալեայի չափ Քրքաղաճ ծախուեցաւ 70 ֆըրանքի յիսուն քիլոկրամը , հարուրին 4 վար իջեցունելով , ու 25 պալեա կիպրոսի միջակ բամպակ 62½ ֆրանքի :

Մետաքս : Բաւական գիներուն նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ , բայց հաստատ են : Ըս ապրանքին երեւոյնքը աղէկ է , որովհետեւ գուրսերէն խիստ քիչ մետաքս կուգայ :

Բուրդ : Գիւրաւաւաւաւ է . աս շաբաթ 80 պալեա Լգրիանուպոլսոյ առաջին տեսակ աղուոր ապրանք ծախուեցաւ 127½ ֆրանքի յիսուն քիլոկրամը . ևս 101 պալեա երկրորդ տեսակ՝ 87½ ֆրանքի : Օտեսայի բուրդին գինը՝ 82½ է , ու Կոստանդնուպոլսինը՝ 72 ֆրանք :

ԼՖիօն : Պզտիկ կտոր աֆիօն քիչ կայ ու կուգուի . բայց տակաւին նոր վաճառումներ մը չեղաւ :

Թիֆթիք : Ընդհանրապէս տեսակ թիֆթիքը միշտ կուգուի . աս օրուան արժողութիւնը՝ 2½ ֆըրանք է կէս քիլոկրամը :

Ղէհրի : Մի և նոյն վիճակի մէջ է , ու գիներուն նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ :

Սուամ : Խիստ թուլ է , ու ամենեւին գործառնութիւն մը չեղաւ աս շաբաթ :

Կտաւատ : Պատրաստ ապրանքը Ռուսիայի՝ 26 ֆրանքի գիւրաւաւաւ է հարուր քիլոկրամը :

Չէթ : Գործատունի վերաբերեալ ձէթը մեծ թուրութեան մէջ է . աս շաբաթ հազիւ թէ մէկ մաս Եվալըի ապրանք ծախուեցաւ՝ 107½ ֆրանքի էթթօլիթրան , պայմանաւորով (վատէ) հատուցանելու դաշամբ :

ԻՆԼԻՆ

Թրեստ , 12 Վեկտեմբեր :

Քանի մը գլխաւոր ապրանքային գիները :

Բամպակ Սոպուճա , խանթարը	23-24	Ֆիօրին
Սիլիակ տեսակը	22-23	»
Քրքաղաճ	21-22	»
Խաւապա	23-25	»
Մակեդոնիայինը	19½-21	»
Լմերիգայինը	26-29	»
Մաքս	28	»

Մետաքս Պրուսայինը՝ լիթրան	6½-8	»
Սէշտուտ	7½-11½	»
Քիպլինը	5½	»
Բուլմէլինը	5½-5¾	»
Պարսկաստանինը	3¾-6	»
Պարեամպօլլինը	5½	»

ԼՖիօն Իզմիրու	5-5¾	»
Մեղրամիւր Իզմիրու խանթարը	99-101	»
Լըշիպեղադսինը	97-99	»
Լմերիգայինը	85-88	»
ԼՖիօն Գայինը	84-87	»

Տորոն Իզմիրու	32-35	»
Կիպրոսի ու Լգիպոսինը	20	»
Գիստոր Հալէպու սեւը	32-36	»
Ընտրածը	36-40	»
Կանանչը	26-27	»
Ճերմակը	25-26	»
Իզմիրու սեւը	26-28	»
Կանանչը	24	»

Ղէհրի ըստ տեսակին	55-95	»
Փալամուտ Իզմիրու	8-12½	»
Քարամանիայինը	6½	»
Թիֆթիք Ընդհանր տեսակ	105-108	»
Հոլանտայինը	65-80	»
Թիպադայինը ու կարմիրը	70-90	»
Եզան մորթ Կալեաթայինը	30-52	»
Լմերիգայի չորը	30-37	»
Աղածը	26-28	»

Թուղ Իզմիրու	8-12	»
Կարմիր չամիչ ընտրածը	11-12	»
Իզմիրինը	8	»
Ուրլինը	8½-9	»
Չէշմէինը	10	»

ԼՖիօն չամիչ (սուլթանինա)	17-20½	»
Սեւ չամիչ վաւերի մէջ	5½	»
Սուամ ըստարօն	7-9	»
Կտաւատ	5½-6	»
Տորոն կակուղը	3-4½	»
Կարծրը	4¾-4½	»
Գարի	1½-1¾	»

ՏԱՀԿԼԱՏԱՆ

Օմիւռնիա , 24 Վեկտեմբեր :

Քաղաքիս առուտուրներուն վրայօք երեւելի տեղեկութիւններ չունինք տալու , որովհետեւ գաղղիացի շոգինաւով եկած լուրերը այնքան յաջող չէին հասարակօրէն ամէն ապրանքներուն համար . ու աս պատճառաւ նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ :

Բամպակ : Գիւրաւաւաւ է հետեւեալ գիներով .	
Սոպուճա խանթարը	210-115 զուռուշ
Խաւապա	190-210 »
Քրքաղաճ	202-210 »
Պայլնորը	180-190 »

Բուրդ : Բանուած առաջին տեսակին գինը՝ 270 զուռուշ խանթարը . երկրորդ տեսակը՝ 165-170 . Թիպադայինը՝ 170 :

Մետաքս : Կուղուր . Պրուսայինը՝ ըստ տեսակին 260-340 զուռուշ է թէֆէն : Պարեամպօլլինը՝ 126-127 զուռուշ օխտն :

ԼՖիօն : Թուլ է . պատշաճ ստակով 77 զուռուշ առնող չկայ ասօր կը հաստատեն թէ 91 օրով 80 զուռուշ ծախուեր է չէքին :

Տորոն : Պալարու տեսակը՝ 320-330 զուռուշ է խանթարը . Քալաճըքինը՝ 295-300 . Քարամանի նը՝ 270-280 , ու Կէօրտէսինը՝ 285-295 :

Մեղրամիւր : Բանուած աղուր ապրանքը՝ 940-960 զուռուշի խանթարը գիւրաւաւաւ է :

Ղէհրի : Կալեաթ կը ծախուի 15-17½ զուռուշ օխտն ըստ տեսակին :

Փալամուտ : Քիչ մը թուլ է . Թրեստու տեսակը՝ 90-100 զուռուշ է խանթարը . Ընդհանր տեսակը՝ 75-82 :

Սուամ : Թուլ է , ու 31-31½ զուռուշի քիչն գիւրաւաւաւ է ասօր :

Եզան մորթ : Քիչ կայ . աղուր չոր ապրանքը 6 զուռուշի օխտն կը ծախուի :

Տորոն : Ընտրուելի առաջին տեսակը , նաւուն մէջը աւանդելու պայմանով բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ , 18½ զուռուշի քիչն թուլ է . երկրորդ տեսակը՝ 16 : Կարիին գինը՝ 9 զուռուշ է քիչն ու կուղուր , որովհետեւ քիչ ապրանք կայ :

Չէթ : Թուլ է . Միտիլին ու Եվալըի ձէթը հազիւ թէ 165-175 զուռուշ կա՛նք Քրքաղաճ աս :

Սակամին : Ըս շաբաթ 7-800 օխտի չափ ծախուեցաւ Ընդհանր համար . առաջին տեսակը՝ 190-210 օխտն . երկրորդ տեսակը՝ 160-180 . բայց գիտնալ արժանէ որ Եթէ խիստ ողոր ապրանք ըլլալու ըլլայ՝ 240-260 զուռուշի կը ծախուի :

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆՔ

Սուրբ Մարտիկան վարժարանը տպուած :

Նարեկ . Թղթակազմին գինը	զուռուշ	12	»
Սաղմա	»	7	» 20
Տրամարանութիւն	»	8	»
Խորհրդածութիւն	»	8	»
Կորիւն	»	2	»
Արկաթ Արիստոնովի	»	1	» 20
Քրիստոնէական վարդապետութիւն	»	1	»
Քրեական	»	1	» 20
Հեգերէն	»	1	» 20
Կըմալուի Իզմիր Մարտիկան վարժարանը			
Պօլս . Քէօսէ քեհէայի փողոցը Փիլիսոփայի Պ . Մարտիկ			
ու Կիւրճեան Մ . Ստեփաննի մարզադահլ			

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Այ օրագիրը շաբաթը անգամ մը կը տպուի . տարեկան տոբրագրութեան գինը՝ 120 զուռուշ է կանխիկ (փէշին) . իսկ գուրսերի կը ծախուին համար , ճամբու ծախքը առնողին վրայ է . ու օրուէ կը ծախուի տոբրագրով :

Իզմիր օրագրութեան տպարանը .
Պօլս Վալիտէ խանը Հասպարեան Սարգիս աղային գրա .
Պրուսա Քաղաքեան Մաթթուս ու Գրիգոր աղային մաղա .
Աղբարանդրա Աղբարանի Կարապետ աղային մաղադան .
Դահլիշ Եղիազարեանց Մ . Աղբարան աղային գրատունը .
Յոպպէ Սրապիտեան աղայ Յակոբին գրատունը .
Թրեստ Արեւեան Գրիգոր աղային գրատունը .
Կարին Ղազարեանց Յարութիւն աղային մաղադան .
Անի Խաւապեան Ղազար աղային վաճառատունը .
Եւալ Պըշքըլեան աղայ Եղբարաց մաղադան .
Պաղատա Անդրէոյ առաջին թարգման աղայ Խաչիկին տունը .
Մարգարէ Արեւեան պարսկ Սիլիւսին վաճառատունը .
Թիֆթիք Ռուսաց ատոմանաւոր Կարենեան պատուէր Յար .
կոր վարժարանին գրատունը .

Դաւրէժ Հիւրանքանիս Վարդանեանց աղայ Դաւրատին վա .
Թէհրան Արաքելեանց Թադէոս Խանին բնակարանը .
Սպահան Ալիբեկեանց աղայ Ալիբեկեան վաճառատունը .
Պոմպա Երգի պարոնաց Աղանուր որդւոց և ընկերաց վաճա .
Կալեաթա պարոն Փ . Ա . Դիօրպեանին գրատունը .
Մարտա պարոնաց Սամ և ընկերաց վաճառատունը .
Սինկափոր ու Պաղամիս Երգի պարոնաց Սէթ եղբարց գրա .